

Ik stond erbij en... Een onderzoek naar het ingrijpen van omstanders bij incidenten in het publiek domein (2003). E. de Bie, A. van Loenen, M. Egelkamp en M. Eysink Smeets (Es&E, Den Haag). Verkenningen 3

Onderzoeksvraag

Op welke wijze kan het 'tegenhouden' door omstanders (bystanders) invulling worden gegeven en welke rol kan de Nederlandse politie daarbij hebben?

Deelvragen

- Wat is tot nu toe bekend in de wetenschappelijke literatuur over bystander-effecten en de mogelijkheden tot manipulatie daarvan?
- Welke ervaringen zijn in binnen- en buitenland hiermee in de praktijk reeds opgedaan?
- Hoe past het ingrijpen door omstanders binnen het concept van 'Tegenhouden'?
- Welke rol en taak is hierbij voor de politie weggelegd?

Methoden van onderzoek

- literatuuronderzoek
- interviews met deskundigen uit theorie en praktijk: (4 vertegenwoordigers van politie Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Groningen, 2 organisaties die zich specifiek bezighouden met (gewelds)incidenten in het publieke domein, en 2 deskundigen / wetenschappers.
- brainstormsessies met deskundigen uit theorie en praktijk

Samenvatting

Onderwerp van deze verkenning is het gedrag van omstanders bij incidenten in het publieke domein en hoe dat te beïnvloeden. Een actueel vraagstuk, dat hoog op de politiek-maatschappelijke agenda staat en onderwerp is van kabinetsbeleid vanwege de bestrijding van het geweld op straat. Gestart is met een literatuurstudie, gevolgd door gesprekken en brainstormsessies met deskundigen vanuit wetenschap en praktijk. Centraal daarbij stond de vraag of het gedrag van omstanders ook kan worden gezien door de bril van 'tegenhouden': een nieuw concept van handhaving dat door de politie is geïntroduceerd. Tegenhouden wordt gedefinieerd als 'stoppen of verstoren' van incidenten en duidt op een tussenstap tussen preventie en repressie. De vraag is of 'tegenhouden' bruikbare en effectieve handelingsstrategieën voor omstanders oplevert en zo ja, welke rol de politie zou kunnen spelen bij het 'empoweren' van het publiek in die richting.

Uit het onderzoek blijkt dat ingrijpen door omstanders vaker voorkomt dan wordt gedacht en ook meerdere variaties en verschijningsvormen kent dan enkel het 'uitdelen van een rotschop'. Niettemin concluderen de onderzoekers dat ingrijpen een complex en moeilijk grijpbaar fenomeen is, met vele beïnvloedende factoren en, mede daardoor, een onzekere uitkomst heeft. Garanties voor succesvol interveniëren, hoe ook te definiëren, zijn kortom nauwelijks te geven. Bovendien blijkt uit onderzoek dat niet alle burgers die geneigd zijn - al dan niet met geweld - in te grijpen, enkel handelen uit altruïstische motieven. Binnen de politie verschillen de meningen dan ook of ingrijpende burgers als een vloek of zegen moeten worden beschouwd.

Dat alles neemt niet weg dat de onderzoekers naast nader onderzoek ook mogelijkheden zien voor gerichte gedragsbeïnvloeding, bijvoorbeeld door gerichte voorlichtingscampagnes. Die zouden erop gericht moeten zijn omstanders te bewegen incidenten te benoemen als situaties waarin hulp geboden is en omwille daarvan andere omstanders te mobiliseren.